

Sessie spreiding en speelkansen voor muziek

Sectormoment muziek

Netwerk (Aalst), 16 oktober 2018 (10u00-12u45)

INHOUDSTAFEL

Aanwezigen	2
Context	2
Bronnen en onderzoek	3
Fricties en contradicties	4
1. Beleid voor geografische spreiding: wie voert de regie?	5
2. Deprofessionalisering of draagvlak?	5
3. Jenga -effect: de nood aan een goede balans tussen verschillende soorten van presentatieplekken	6
4. Duurzame carrière uitbouwen in een context van overaanbod?	7
5. The winner takes it all	7
Wat kunnen we dan doen?	7
1. Samenwerken en netwerken	8
2. Cultuurcentra als broedplaatsen: creatie en presentatie dichterbij elkaar	8
3. Zelforganisatie & DIY	9
4. Het Nieuwe Programmeren: kansen geven aan meer 'kwetsbaar' werk	9
5. Don't hate the media, be the media	10

KUNSTENPUNT

Aanwezigen

Stijn Jacobs (Bookman Artist Management), Riet Jaeken (CCHA), Tim Lodens (Departement CJM), Mike Naert (Het Depot), Stefan Siffer (BOX), Pablo Smet (Muzmo), Michael Sol (Consouling Sounds), Jo Sollie (CC Strombeek), Frederik Styns (Symfonieorkest Vlaanderen), Ann Truyens (Anima Eterna), Tom Van Houtte (MVG), Caroline Van Loon (Departement CJM), Peter Janssens ('t Ey), Piet Breda (CC Casino), Jules Imberechts (Travers Emotion), Ellen De Bin (Brussels Philharmonic), Lobke Aelbrecht (presentatie, Kunstenpunt), Joris Janssens (presentatie & verslag, Kunstenpunt)

Voorbereiding van de sessie: Lobke Aelbrecht, Joris Janssens & Simon Leenknecht (Kunstenpunt)

Context

De bedoeling van de drie sectormomenten die Kunstenpunt organiseerde in het kader van de Landschapstekening Kunsten was dubbel: enerzijds was er een open brainstorm waarbij de aanwezigen zelf thema's op tafel konden leggen; daarnaast werd er voor een aantal topics die de voorbije jaren centraal stonden in het debat over bestaand onderzoek op tafel gelegd en afgetoetst. Een van de kwesties was "de geografische spreiding van het artistieke aanbod in Vlaanderen en Brussel". Daarbij ging het niet over de mogelijkheden en 'speelkansen' vanuit het perspectief van de artiesten en de organisaties. Tevens kwam maar ook van de verschillende types van presentatieplekken (Kunstendecreet, lokaal cultuurbeleid, privé,...) en verschillende beleidsperspectieven (Vlaams, lokaal, bovenlokaal). Ook in muziek is dit een hot topic.

In een veranderend muzieklandschap is het inkomstenmodel van muzikanten sterk veranderd: er zijn minder inkomsten door fysieke CD-verkoop, inkomsten door auteursrechten (ook via streaming) haalt nog zeker niet genoeg op om te compenseren. De meeste inkomsten moeten nu uit live-circuit komen. In het ecosysteem is er dus dus een grote rol voor speelplekken. Vlaanderen (en Brussel) heeft een heel divers en rijk amalgaam aan presentatieplekken: plekken binnen het Kunstendecreet (grote concertzalen, festivals), CC's

en Gemeenschapscentra, het commerciële circuit, met cafés, clubs en festivals, maar ook verenigingen en jeugdhuizen. Dat zorgt ervoor dat muzikanten in principe kunnen groeien doorheen de verschillende circuits: van klein muziekcafé of jeugdhuis naar grote concertzaal en alles daartussen. Wordt dat potentieel gerealiseerd? Hoe divers is het muziekaanbod? De vorige landschapstekening muziek bevatte alvast een bezorgdheid: “Binnen bepaalde genres worden de speelkansen bedreigd door het afkalven van risicovol en/of experimenteel programmeren, besparingen, een te grote druk op publiekscijfers en een cultuur van premières en exclusiviteit’.” Uit de [brainstorms van de namiddag](#) bleek dat deze bezorgdheid ook vandaag sterk leeft.

Bronnen en onderzoek

Kunstenpunt heeft de voorbije jaren in zijn veldanalyse-opdracht aan dit onderwerp een bijzondere aandacht gegeven, omdat er rond het thema een bijzondere urgentie hing en hangt. Daarbij werkte het nauw samen met het culturele tijdschrift [Rekto:Verso](#). Lees het online dossier [Kunst in de nevelstad](#). Cijferanalyses werden verder gebundeld in het [Cijferboek Kunsten 2018](#).

Waar vind je dan meer info over in het bijzonder de presentatie en spreiding van live muziek? Om te beginnen is er de analyse van het aanbod live muziek, op basis van de gegevens in de [Uitdatabank \(Live muziek in Vlaanderen\)](#), Joris Janssens en Nico Kennes).

- Deze studie combineert de databank van CultuurNet Vlaanderen (18.285 optredens) en Sabam (19.842 optredens) voor 2014. Ze geeft een overzicht van de presentatieplekken die tekenen voor het live muziekaanbod in Vlaanderen. Hoeveel muziekconcerten vinden er plaats in Vlaanderen en Brussel? En binnen welk genre? Waar vinden de meeste concerten plaats: binnen en buiten de steden? Welke types van presentatieplekken tekenen voor het aanbod? Enkele inzichten:
- 3130 initiatiefnemers voor 18.285 concerten. 301 organisatoren (10%) stonden in voor iets meer dan 60% van het totaal aantal concerten. 1881 organisatoren (60%) organiseerde slechts eenmalig een concertavond. Een relatief beperkt aantal actoren

KUNSTENPUNT

staat dus in voor een groot deel van de concerten. Maar vele concerten zijn ook het resultaat van erg eenmalig en ad-hocinitiatief.

- De podia met een regelmatige programmering zijn de gesubsidieerde op Vlaams en lokaal niveau.

Een artikel van Nico Kennes voor Rekto:Verso, "[Live optreden staat onder druk](#)", diepte de cijfers verder uit.

[Een muzikaal bodemonderzoek](#) (Lobke Aelbrecht en Joris Janssens) bekeek verder de distributie van een specifiek segment, de structureel gesubsidieerde ensembles, op basis van gegevens van het Departement CJM. Dat bekijkt de geografische spreiding van deze concerten en in welke speelcircuits die plaatsvinden. Voor de periode 2010-2015 gaat het jaarlijks over een 25-tal ensembles, waaronder vooral klassiek, maar ook een aantal jazz- en poprockgroepen bijvoorbeeld. Dat is natuurlijk maar een fractie van het brede muziekveld. voor dat segment leer je bijvoorbeeld iets over de geografische spreiding: 40% van de concerten vonden plaats in het buitenland en Wallonië (beperkt aantal landen met veel optredens), 60% Vlaanderen en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (het meest in Antwerpen, minst in Limburg).

Cijfers over de financieel-economische toestand van de presentatieplekken muziek zijn verder online te vinden (Kunstenpunt-[analyse meerjarige subsidies Kunstendecreet 2017-2021](#), Dossier Kunstendecreet) en in de bijdrage "[Muzieksubsidies: stilte na de storm](#)" (Rekto:Verso).

Fricities en contradicties

Terwijl in de eerste deel van de werksessie een aantal van deze cijfers werden overlopen, kwamen in een volgende deel van de workshop een aantal spanningen en fricties op tafel - én een aantal voorbeelden van hoe de sector daarmee omgaat: welke oplossingen zijn in ontwikkeling? In twee groepjes werden stellingen bediscussieerd en aangevuld.

1. Beleid voor geografische spreiding: wie voert de regie?

Stelling: Wie is verantwoordelijk voor de ‘spreiding’ van live muziek, en de creatie speelkansen? Ligt de verantwoordelijkheid bij Vlaanderen (Kunstendecreet)? En/of bij de lokale overheden? Wie neemt welke rol op? Wat nu de provincies zijn weggefallen?

- Deelnemers gaven aan dat het belangrijk is om niet enkel te focussen op de gesubsidieerde plekken. Het zou goed zijn bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe spreidingsinitiatieven om breder te kijken, en ook oog te hebben voor niet-gesubsidieerde plekken.

2. Deprofessionalisering of draagvlak?

Stelling: De cijfers tonen een goede spreiding van het muziekaanbod, maar vele zijn ad hoc-organisatoren, werkingen die draaien op vrijwilligers, infrastructuur van lage kwaliteit... (geen goede speelomstandigheden, lage verloning). Maar: door terug te vallen op vrijwilligers zijn organisaties genoodzaakt een groter draagvlak binnen de lokale gemeenschap uit te bouwen. Vergelijk met het debat in Nederland na de scherpe bezuinigingen, [Kaalslag of cultuuromslag](#).

Hoe speelt dit bij ons? Deelnemers geven aan dat:

- Infrastructuurkosten worden soms onderschat. Overheadkosten worden soms weggewuifd in subsidieaanvragen.
- Vrijwilligers zijn zeer waardevol: ze vergroten niet alleen de verwevenheid met de stad of lokale context, maar het is ook mogelijk om met vrijwilligers professioneel te werken.
- Het is goed dat zalen ook caféconcerten organiseren (want dat gebeurt professioneel), maar dat zet druk op de echte caféconcerten, dit is een noodzakelijke tussenlaag in het ecosysteem.

3. Jenga -effect: de nood aan een goede balans tussen verschillende soorten van presentatieplekken

Stelling: De [bijdrage](#) van Nico Kennes in het dossier over muziekspreiding in Rekto:Verso sprak over het 'Jenga-effect': in een dynamisch landschap heb je een grote diversiteit aan types presentatieplekken nodig.

'Muziekcafés en niet-structureel gesubsidieerde clubs mogen zich dan wel richten op eerder beperkte niches, samen organiseren ze volgens de berekeningen van het Kunstenpunt wel 19% van de concerten in Brussel en Vlaanderen. Zeker voor pop & rock en jazz & blues is hun rol cruciaal, stelt ook Marc Steens van Clubcircuit. 'Eigenlijk moet je het pop & rock-landschap als een piramide bekijken. De AB staat als grote instelling bovenaan, daaronder heb je de clubs, en daaronder volgt dan weer het circuit van muziekcafés en jeugdhuizen. Zij vormen de brede basis, de voedingsbodem. Als bijvoorbeeld nieuwe geluidsnormen en allerhande regelgevingen hen afblokken in het spontaan organiseren van optredens, dan blijft dat niet zonder gevolgen. Neem één steentje weg uit de piramide, en alles stort in elkaar.'

Ondersteuning van grote instituten en huizen ten nadele van kleinere speelplekken en clubs om versnippering tegen te gaan. Maar: een minimale subsidie of het wegvallen ervan betekent vaak het

verschil tussen een commercieel leefbare speelplek en stoppen. Ook wordt aangegeven dat geluidsnormen concerten in private circuit en jeugdhuizen onder druk zetten. Het gevolg: het wegvallen/krimpen van experimenteergrond voor muzikanten?

- Deelnemers voelen dit zo aan, en zien een frictie in het feit dat ook (gesubsidieerde) zalen caféconcerten organiseren. Dit is op zich goed maar zet dan weer toenemende druk op het cafécircuit....
- Er is nood aan impulsen voor cc's en gc's om te blijven inzetten op risicovol werk.

4. Duurzame carrière uitbouwen in een context van overaanbod?

Stelling: Muzikanten hebben het moeilijk om een geslaagde tournee te boeken. Maar: voor de gebruiker én voor de programmator is het aanbod gigantisch. Dilemma's zijn het gevolg. Hoe keuzes maken in een groot aanbod? Wie krijgt kansen en wie niet, op basis van welke criteria? Welke kansen krijgen kwetsbaar werk? Hoe de zalen doen vollopen? Wat met ontwikkelingsmogelijkheden en continuïteit vanuit het perspectief van muzikanten?

Diverse issues kwamen op tafel:

- Dit is een frictie: er is veel aanbod vanuit het perspectief van de zalen. Wie een kans krijgt moet vaak lang wachten op een tweede kans op dezelfde plek.
- Wat met de (grote) uitstroom uit de kunstopleidingen?
- Zijn er voldoende managementbureaus voor divers werk/genres?
- Muzikanten nemen zelf het initiatief om met programmatoren te praten: ook in klassieke muziek.

5. The winner takes it all

Stelling: Druk op het systeem betekent druk op diversiteit en doorgroeimogelijkheden. Bv. Druk door publiekscijfers, besparing, exclusiviteitsdruk... bij zalen resulteert in minder risicovolle programmering,... waarbij sommigen gegeerd zijn (hoge gages) en velen nauwelijks aan bod komen (en slecht betaald).

En verder werd ...

- het belang aangestipt van internationale spreiding en speelkansen (hierover ging een andere sessie)
- bijzondere aandacht gevraagd voor het onderscheid tussen de situatie in klassiek, pop/rock en andere sectoren.
- De vraag of het publiek nog kan volgen... het aanbod is breed en divers.

Wat kunnen we dan doen?

Hoe kunnen de bovenstaande issues benaderd worden? Wat kunnen we doen? Wie experimenteert met nieuwe werkmodellen? Waar liggen (kiemen van) mogelijke oplossingen?

1. Samenwerken en netwerken

Stelling: Er zijn al enkele voorbeelden waarbij door samenwerking tussen verschillende spelers of plekken speelkansen worden gecreëerd. Denk bv. aan [ClubCircuit](#), [JazzLab Series](#), [Toernee Mondial](#), [Supernova \(klassiek\)](#)... Soms gaat het over afstemming en gezamenlijke initiatieven, soms over toernee-circuits.

Deelnemers stippen aan:

- Dit zijn initiatieven die kansen kunnen geven aan meer kwetsbaar werk en de diversiteit in het aanbod kunnen vergroten, die plekken de kans geven om de aangevoelde cijferdruk en verschraving kunnen tegengaan.
- Denk ook aan initiatieven waarbij Cultuurcentra in een regio hun werking op elkaar afstemmen.
- Zijn hier mogelijkheden via het nieuwe Decreet Bovenlokaal Cultuurbeleid: kunnen hier bovenlokale presentatieplatformen ondersteund worden?

2. Cultuurcentra als broedplaatsen: creatie en presentatie dicht bij elkaar

Stelling: Nu het Decreet Lokaal Cultuurbeleid wegvalt als kader voor de cultuurcentra zorgt dat voor onzekerheid, tegelijk hebben centra de ambitie om hun werking te verbreden en meer te worden dan louter podia, of zalen waar elders gemaakt aanbod gepresenteerd wordt. Zie het visiedocument van de A-Centra, [Blijspel of Tragedie \(www.hallocultuur.be\)](#).

Reacties en feedback:

- Welke rol kunnen centra spelen in het muzieklandschap, anders dan presentatie? Denk aan artists in residence, repetitieruimtes, medecuratoren uit de lokale

KUNSTENPUNT

gemeenschap, programmeringsgedrag los van publiekscijfers, ruimte voor experiment, ruildeals (bv cd-opname in ruil voor gratis concert)....?

- Denk aan de mogelijkheden die er zouden ontstaan om soms leegstaande infrastructuur anders in te zetten.
- Cultuurcentra hebben een belangrijke verbindende rol in lokale ecosystemen: artiesten in contact brengen met mogelijke andere partners voor publieksopbouw: onderwijs, DKO.
- Men stipt aan dat er mogelijkheden zijn maar alsnog niet zoveel concrete initiatieven. Hier is ondersteuning nodig, en dit kan best ook voorbij de gemeentegrenzen bekeken worden.

3. Zelforganisatie & DIY

Stelling: Een derde mogelijkheid is zelforganisatie: artiesten nemen zelf het initiatief om speelkansen te creëren. Bv. [Werkplaats Walter](#), [huiskamerconcerten](#)...

Tijdens het gesprek werd op tafel gelegd.

- Opvallend is dat initiatieven vanuit artiesten en producenten voorkomen in het brede veld, van een grote instelling als het Symfonieorkest Vlaanderen tot specifieke niches ([Consouling Presents](#)).
- De mogelijkheden gaan verder dan het creëren van speelkansen of economische mogelijkheden, artiesten staan ook dicht bij het publiek - dit is een vorm van community-opbouw.
- Anderzijds worden vele initiatieven genomen in preciaire omstandigheden, met soms uitputting tot gevolg.
- Het idee komt op tafel om ook in opleidingen aandacht te besteden aan de ontwikkeling van organisatorische skills en kwesties.
- Huiskamerconcerten, bv Jazz@home in Mechelen.

4. Het Nieuwe Programmeren: kansen geven aan meer 'kwetsbaar' werk

Vraag: Hoe kun je in het samenstellen van programma's meer aandacht creëren voor niches, kwetsbaar werk: Supernova zet in op jonge klassieke ensembles, Keychange op gendergelijkheid, en denk verder aan festivals die focussen op jong talent, samenwerking met curatoren met een andere etnische achtergrond...

- Veranderende consumptiepatronen bij een diverser publiek vragen om aandacht van iedereen: niet alleen de presentatieplekken, ook ensembles en orkesten nemen initiatieven om in te zetten op publieksopbouw. Hoe een veranderend publiek warm krijgen?
 - Ambassadeurschapsformules.
 - Het belang van veldwerk: aanwezigheid en betrokkenheid bij lokale communities - luisteren naar veranderende noden en vragen bij publiek, en bemiddelen.
- De mogelijkheden ontginnen vraagt tijd: ruimte voor experiment, publieksopbouw, ontwikkeling van ondernemerschap.
- Verschillende podia creëren ruimte voor kwetsbaar werk via thematische festivalformats, die deel uitmaken van een seizoenprogrammering, eg. Pianodays, Nordic Nights... Zeer gebruikelijk bij cultuurcentra.

5. Don't hate the media, be the media

Vraag: Welke mogelijkheden zijn er via media en onderwijs? Denk aan de traditionele media, maar ook aan mogelijkheden via digitale kanalen: kun je eigen kanalen creëren via blogs, playlists, influencers?

- Het ging over de rol van de openbare omroep: aandacht besteden aan diverse genres, via diverse formats.
- Belang van politieke sensibilisering: niet alleen op Vlaams maar ook op lokaal niveau is het belangrijk om te wijzen op het belang van muziek voor de samenleving, om zo meer mogelijkheden te krijgen via openbare omroep, onderwijs, DKO,... In Angelsaksische landen is men daar sterk mee bezig.

KUNSTENPUNT

- Link met andere sectoren (onderwijs, DKO,...) is cruciaal en ook het belang van de link met erfgoed komt op tafel wanneer het gaat over publieksopbouw. Publieksopbouw is gebaat met een langetermijnperspectief op samenwerking en met oog voor verschillende perspectieven en diversificatie.
- Met betrekking tot sociale media en andere digitale mogelijkheden: dit moet niet overschat worden, het is een zaak van tijdgebrek en hard werk zonder veel garantie op resultaat, omwille van de scherpe concurrentie.